

Ditaba tsa boxolo-xolo tsa sethsaba sa Latubatse.

1 Sethsaba sa Latubatse se tswa ka Zulu. Leina la sona e be e le Matebele, empa ba ikana ka xore ke bona Miroba-nakaka mailla xo kxwathwa a masekela sa marumo.

Sethsaba sena ile ya re xa se tloxa xa Zulu sa leba Leboya, mme mo se ilexo sa fihla ea dula xona ke Mphanama. Ba re xo tloxa phanama ba fihla Tubatse, xona mowe ba ile ba ipitsa xore ke bona Batubatse. Ba ile xo tloxa ba tla ba fihla Sexodikane, mouwe le hona ba reng ke Mabulane, ka Sekzowa ba re ke Penge Mine. Ba re xo tloxa xona ba tla ba fihla Ntswaneng, mouwe lehono ba re ke xa Mohlabe. Mohlabe ke bona Batubatse. Ba dutse sebaka se setelele Sexodikane. O ile xa a le xona mouwe kxosi Mabowa a tla xo kxosi Sexopane a re, "E re thobe a xo nna", kxosi Sexopane a mana. Ba thoma ntwana mme Sexopane a fenywa kxosi Mabowa a ba a thsaba.

A itheta ka xore, "Sexopane sa moludi thaxa, sella molapong, moludi ya tswa ka difate". A re xo tloxa mouwe a tla a dula Ntswaneng. A se ke a dula matsatsi a mantsi, mme a hwa. O be a setse a hlabile mohlaba ke xore mabele. O be a na le bana ba babedi, ngwana wa pele e be e le Mohlabe, wa bobedi ya ba Masumu. Sethsaba se sengwe sa Batubatse yaba se re se sa ya xo tsoma, sa hwetsa diphcfofo tse dintsi, ditlhu le tse dingwe. Ya ba ba boya ba re "Latubatse, re tso hwetsa naxa e botse ya xo phala Mphanama. A re yeng". Lorena a xana, a re, "Mna ke sa hlabile mohlaba wa ka, ke sa bona ona". Yaba ba re xo yena "Ke wena Mohlabe wa mabele". A re xo bona, "Ke lena ba xa Sai, ba xo hloka kxosi le ba phala Mphanama". Yaba ke moka bano ya ba eba ba xa Mohlabe lala ya ba ba xa Sai. Ke moka ke feditse mouwe Batubatse.

Leina la molaodisi. Mose Masete, papaxwe ke Matseke mmxwe Makhethekxethe. O tswetswe xa Mohlabe. Moroto wa xaxwe ke Matuba. Ditaba tse ke di kwele ka bakxalabye la kxale xa e be re dutsi kxorong. Ke ba butsisa xore "Ke tswa kae?" Ea mpotsa tsona.

K34/82

Leina la ka mosate ke Mohlabe. Ke babina-tlou. Leina la kxosi ke Motseke Mohlabe. Leina a dikxosi tse tsa xo ba di busa pele xa xaxwe ke bo: (1) Sexopane, (2) Mohlabe, (3) Matome (4) Ntabanyane (5) Maphuphe (6) Ramoko (7) Mofumaxadi Mmarebole, le (8) Matseke, yo a busaxo lehono.

Kxosi Sexopane Motubatse o tswetswe Tubatse, leina la papaxwe xa le tsibyi le leina la mmaxwe. O ile a huduxela Sexodikane, le xona mo xa Mohlabe xa di tsebye e se ntwala ya Mabowa. Hlatollo ya sereto ke xore o ile a hlaba mokxosi batho ba difate ba tla ba mo thusa ntweng ya Mabowa. O be a ipusa, mme o be a fihla Sekxwai le ka kxorong le lehlakanoeng la Makhutsi le kxoro. Lebitla la xaxwe xa le tsibye xabotse, empa lebatla le a tsibya. Lebatla lewe lea hlokomelwa selemo se sengwe le se sengwe xo ya xo hlabiwa kxomo e ntho. Xoa siisa, xore setse re batamela kxaufsi re kwatama ka matolo ra fihla ra fella badimo, ra re, "Badimo lalane, badimo lalane", byale byale. Mephatho ya xaxwe xa e tsibyi. Ka moraxo xa lehu la Sexopane morwa wa xaxwe Mohlabe a sala a busa, mmaxwe xa a tsibyi. Pusong ya xaxwe e se ke xo kwala selo xoba mefereferere.

Mohlabe o tswetswe ntswaneng. O ne a axile xona ntswaneng, e se a ke a khuduxa. Dintwa tse a di lweleng xa di tsibyi, xo tsibya feela ntswa ya Makhema a Makhwedi, mme a fenya.

Ngwaxa owe a dulang setulong xo ile xwa na pula e kxolo ba budusa mabele a mangata.

Sereto sa xaxwe se re, "Mohlabe wa tswetele, mokwala wa xo kwala hopedi le Tsakwe" Hlathollo. O ile a kwala kxole ka baka la xore o ile a busisa mabele a mantsi. O be a ipusa. Boxolo ba naxa ya xaxwe e be e fihla kxoro le Sekxwai le hlakanong ya kxoro le Makhutswe. O be a busa Mokxotho. Mosadi wa xaxwe xo tsibya ngwana Sebela, leina la papaxwe xa le tsibye xammoxo le la mmaxwe. Leloko la bona ke Palobedi. Maxadi a tswa xa Sebela le xa Popela. O be a na le bana ba babedi Madome, wa pele, le Masumu.

K34/82

- 9 Mohlabe o hweletse Ntswaneng. Lebitla la xaxwe lea tsibya, lea etelwa, lea hlokemelwa selemo se sengwe le se sengwe, lea boifisa.
- Molaodisi. Moketselo Maseokona o tswetswe kxorong ya Mohlabe, papaxwe ke Mabatla, mmxwe ke Mathsikidi, moroto wa xaxwe ke Madikwa. Tseto o re o e fumane xa tataxwe xe e be ba dutsi kxorong.
- 10 Kxosi Madome Mohlabe. Mathomong a xore a dule setulo, ka moraxo xa lehu la papaxwe o ile a fapana le moratho wa xaxwe Masumu. Ea baka bokxosi. Madome o ile a tloxa a ya xa Letswalo a re ke tla bona xa o tla sala wa di kxona. Byale letsatsi la sala la fisa kudu. Kxosi Matsangwane morena wa Banareng a ya xa Letswalo xo mmitsa, a boya le yena. Xe a fihlile a bitsa banna ka moka xore ba nyakele kxomo e nthso le nku e nthso, ba nyakela dilo tseuwe ba di fihlisa malobe. A re xo bona kxobakanya-
ng mafsika ba bangwe ba axe makuba ba bangwe ba bolaye diphoofolo tseuwe, ba dira byale. A re byale ke a le tloxela ke nyaka xore
11 marapo le meswala-swati le kxobakanye felo xotee le kxatlele ka mafsika, yaba wa ba tloxela a fihla phororong nokeng e ba reng ke Seduma. Ka moraxo xa mo a tloxile lefase le ile la duma naxa e fisa, mosexare thsou e le xodimo xwa na pula e kxolo. Ka moraxo xa fao o re, "Salang, nna ke boela xa Letswalo, xa e le mafsika ao, leina ke setho ke setho sa xa Mohlabe".
- Ba ile ba xana ba re alosa pele a dumela, ba budusa mabele a mangata ba ba alosa. Ea re xo yena, "Sepela o tsea mosadi wa xaxo o boe". A tloxa a ya a mo tsea a boya. Yaba ke moka mpherefere le Masumu o fedile a busa. Banareng ba tla xo yena ba re, "Re nyaka xo reka thaba e ba re eng ke lephatsi ka kxomo fela, xa re rekele xo dula xo yona, re nyaka

12 xo bexa manaka a rena. A ba dumella ba nthsa kxomo ya phoio. O tswetswe Ntswaneng. Leina la tataxwe ke Mohlane, la mmxwe ke Ngwana-Sebela, moloko wa xaxwe ke Balobedi. O be a axile Ntswaneng. Ka xo tsibyi dintwa tse a di lweleng. O ile a axa Setho. Sereto sa xaxwe ke se: "Moxosi moxoka balimi moxokane wa badiyana, Rahloxo ya nku moxosi e kxokoloxa le selong ba dia ba tla ka xo thexa. Ea dia bo-mmamorei wa nthana". Mlaloso ya teng ke xore moleka se nthexe hloxo ka tloxa le tla sala le di

13 bona. O be a ipusa. Bokolo bya naxa ya xaxwe e be bo xoma ka Sexwai le Kxorong le hlakanong ya noka ya Makhutsi le Kxorong. Mosadi xo tsibya ka o tee. Leina la xaxwe ke mmamorei, ke ngwana Sebela. Moloko wa bona ke Balobedi, ngwana wa xaxwe ke o tee mme lebitso la xaxwe ke Ntabanyane. O hwele Ntswaneng, lebitla la xaxwe lea tsibya. Mathomo a selemo lea etelwa, lea hlokomelwa, lea beufisa.

Molaudisi. Piet Lewele. Papaxwe Masoso, mmxwe ke Mmafedise. O tswetswe kxorong ya xa Mametsa, moroto wa xaxwe ke Mangana. O fumane tsebo e ka baka la xore papaxwe o ile a tloxa xa Mametsa a tla xa Mohlabe.

14 Ditaba tsa mongodi Motantane Hermance Mohlabe. Ke nna ngwana wa kxoro ya Mohlabe. Ke tswetswe xona mo xa Mohlabe, papa ke Mokaile Mohlabe. Mmxwe ke Mokxadi, byale ngwana wa Mokxadi wa pele ke Matseke, wa bobedi ke Mokaile, wa boraro ke Maboi, wa bone ke Matsebe, wa bohano ke Sepalo, wa botselela ke Nkwane, lelxothwane la bona ke Makhapeng. Ama ke mmakxotlako ngwana wa Maseokoma. Papaxwe ke Mabuakanye Maseokoma, mmxwe Makomane Maseokoma ngwana Masekxwane. Moroto wa ka ke nna Ledikwa.

byale e tla thoma xo bolela ditaba tse ke di boneng ka mahlo a ka. Ke xotse ke disa dikxomo xa Malome xofihlela ke tloxa ke le xona ke ya xo bolla, ke boloditswe ke Ramoxolo Matseke. Ka moraxo xa mo ke feditse xo bolla ka boya kxorong ya xeso, ka

15 sesa disa dikxomo ka xobane ke nna monna. Ba thoma xore ke ye

K34/82

sekolong ka xana ka xore ke be ke se hloile kudu. Ba ntia ka tshaba ka utama xo fihlela sekolo se etswa, le nna ka tsee lebati ka ngwala lefsika la ka ka lona, ke moka le nna ke ye nabo xae, mme batewadi ba ka ba kxolwa xore le nna ke tswa sekolong. byale xwa fihla lebaka la xore xa ke utamile ka fumana diphephe tsa Mokwadi-kkwadi di ngodilwe, ka thoma xo di etsisa. Kxopolo ya ka ya sokoloxa ka tsena sekolo xofihlela ke fetsa puku ya bothselele. Maxareng a mo ke sa tsena sekolo mo xae lebaka la fihla la xore ba bolotse baratho ba rena.

Xo ile xwa ba le mphereferere maxareng a Banareng le Babina-Tlou ka baka la tshetele ya xo reka naxa. Mohlabe a re nka be le mpotse le sa thoma, byale nna xa ke tsene mouwe tabeng ya lena. Banareng ba re xona xa xo le byalo, moroto wa swa. Mohlabe a re noxa xa e latelwe moleteng wa yona, lea tseba. Ba tloxa ba ya Leydsdorp xo bexa ditaba, xe ba boya ba tla le lepodisa la re moroto wa swa xa o sa phethe mouwe Banareng ba bolelang. Yaba Mohlabe o re xo hlwa ke sopya ke menwana xa ke rate, ra tloxa ra ya ra dula polaseng ya Mets ka ngwaxa wa 1934. Ka ngwaxa wa 1938 ra boela maruping. Banareng ba tla ka bontsi xo re lwanthsa xamoxo le marifi a xotso xa khomisinare ya Leydsdorp xore xomang le boele moraxo polaseng. Ka re xo Ramoxolo dilo ka moka ke matlobo a dinoxa, nna poela moraxo xa ke kxone. Ramoxolo a re ke sitwa xo boela polaseng, ra tloxela mabitla a baxolo-xolo ba xeso. A xore bona ba Makhutswi ba boele mabitleng a ba xabo Sexorwana, rena re badudi ba naxa e botala byo ka moka. Nna ka 17 ema xare xa lelxotla ka re, "Se se ka kxonexang le ka nna la bona xore le ka dirang ka rena, xa e le xo boela moraxo xa re kxone Banareng". Ba re, "Xo lokile, la se ke la lema". Phetolo xa ya ka ya ba xona, xa selemo se fihla ra bexa badimo ba xeso ra lema. Ba tloxa ba ya xo Komisisare ya Leydsdorp, mme ya re xo bona, "Kxale le ka moka lena Banareng le be le lema kae?" Bona ba re,

"Sexorwana". A re, "Sepelang lo nyaka a lena masimo". Eyale ditaba tsa felela mouwe. E sa le xo tloxa mouwe sethsaba sa Banareng le Babina-Tlou kwano xa e xona, ke moka tse ke di tsebang.

18 Tsa kxosi Ntabanyane. Fusong ya xaxwe, re kwa xore e be e le eo mosoro ka baka la xore xe ba ile dingakeng, motho a ya a tiwa ke ngaka, o be a sa tleme ka thapo o be a hlaba ka lerumo. E be e le kxosi ya xo nyaka dintwa, empa bawe a xoba a ba lebelaba se rate xo lwa nae.

Tsie e ntsi ya fihla ya ja mabele ka moka xwa ba le tlala e kxolo. A re ke sa ya xo sela tlala Mphanama ke tla boya ke le ka Tubatse. O ile xa le Mphanama a hwa. O be a na le dira tse dintsi, le Matsoboloko ntona ya xa Masumu o hwele xona. Ne yena Masumu ka nosi. Batho bawe a xoba a ile nabo ka moka ba boya. Monna yo mongwe o ile a boya a rwele setopo sa kxosi euwe, ya re xe ba fihla dithabeng tsa xo okamela xae, a se fihla mme a ya xo beba xore ke tswa ke rwele setopo, ba re se kae? A re ke se fihlile kowa thabeng, ba re, awa ke bosexo re tla se bona ka moswana. Bosexo monna eo a hlabexa a tsoxa a babya kudu, byale batho ba tla xo yena ba re xa yeng o re supisa, a re xo bona kea babya ke tla re xa ke le kaone ka ya ba mo dumela. Lolwetsi xa bya ka bya fola o ile a hwa. Ke moka setopo sa xaxwe kxosi ela sa se tsibye le xore se xo kae, ke moka kxoxa moxolo xa e ne nnete, nka be re ye mola re botsa. Diema pele xa di tsibye. Lehono ba nyaka xo beba mabele a maswa, xe ditaola di re bexang yena, ba ya mo a xoba a dula xona sebesong sa xaxwe ba beba sona, e-be ba mo reta ka xore: "Ntabanyane wa tsatsi la xo fisa,

Kxosi pudungwa marena

Kxomo se, mosa keng la botlapadi xarepo e lemile dinaka Mamokopoko

Ke mano a xo kxetla dingwe molala."

- 20 O tswetswe Ntswane. Leina la ntataxwe ke Madome Mohlabe. Leina la mmxwe ke Mamotebi Moloko Mahlakwana. O be a axile Ntswaneng. Dintwa tse a di lweleng xa di tsibye xo tsibya ya Matsipi nwa. Hlathollo. Ngwaxa a sa rate o be a no re tuu, pula ya se ke ya
- 21 na. Makxosi a mangwe dipelo di babe ka xore e be ba thsaba xo ya xo yena xo bolela nae. O be a ipusa ka nosi. Boxolo bya naxa ya xaxwe bo xoma ka Sexwai le Kxorong xo fiklela hlakanong ya Makhutswe le kxorong. Basadi ba xaxwe xa ba tsibyi xo tsibya fela Mamotebi mmula-ntlo. Ke ngwana Mahlakwana. Ke lona leloko la xabo. Ngwana wa xaxwe ke Maphuphe ke yena yo a tsibyang fela. O hweletse Mphanama. Molaodisi a re sethsaba sa xaxwe se ile sa fela ntweng ya Matsipi Moletse. Ba ile ba rapa ke ba Maxakala xore ba ye xo thusa, byale ba xa Matsipi ba ile ba fetsa sethsaba
- 22 se se ngata xona mouwe ntweng euwe. Leina la molaodisi ke Mose Masete, papaxwe ke Sebatana, mmxwe ke Sebake. O tswetswe Ntswaneng ke babina-tlou. Ke batloxolo ba xa Mohlabe, mme moroto wa xaxwe ke Matuba.
- 23 Naxa. Lenaneo la dithaba. Lephatsi, Lekhane, Makara, Mokwasa xoba Tlapeng la Mokxalabye, Molekediwane, Maxokolo, Pitseng, Lefatseng, Serebyane, Sephaphong, Ngopelle, Mmoleng, Ntswelekwedi, Solengxobasoto, Boneetsane, Mamodipa, Mapyane, Moxotsweng, Lekilela, Makoloing, le Seraxadingwe.
- Lephatsi ke thaba e e kileng ya reka ke Banareng ka kxomo ka baka la xore ke thaba ya makoruwa a maxolo. Ba direla xo bexe mphoko ka xo ona. Ka moraxo xa mo e rekilwe xo ile xwa dula kwadi ya motse Moxale. Makoruwa a yona a boifisa, xo na le dinoxaxa tse dikxolo mo xo yona. Ba e reta ka xore,
- "Lephatsi la maseleke sekobong
Se bonwa ke monna le kxomo
Mosena kxomo o hwele a se duma".
- 24 Hlaloso ya sona ke xore, motho ya senang kxomo a ka se tsee mosadi. Thaba ya Lekhane. Maxareng a yena le Malexata ba axile sethoba se axilwexo ka mafsika le mahlare, ka fase xa mafsika xo na le

Meswalaswati ya kxomo le nku. Mo xodimo xa yona moxodi wa
momeia pula yana. Kxale e be xo phela dikome. Sereto sa yona ba
re ke Lekhane thaba ya phoko thaba ya maroti a pula.

Moxotsweng. Xa xodimo xo yona xo na le setebe se sebotse,
mo xo sona e be xo dula ba xa Mongale, leina la setebe sewe ba re
ke Matobola. E be e le motho ya tsebexang kudu Mongale Mokangwe.
O be a tsena ka nosi ka kxorong ya Mosate. Xe ba reta ba re,

"Re boya Moxotsweng wa Mamphela molependi wa xo kxanya

25 Xa ke kxanye xo bona ba die ke mehla mokxanye wa kxale
Re boya Matobola a maxolo morota phoka xa Mongale wa molapong."
Le ba xa Mokxotho e be ba dula xona. Byale ba ile ba tloxa ba
ya Lepelle xo dula xona, lehono ba buswa ke ba Maxakala.
Mabitla a bona ba xa Mongale a xona Moxotsweng.

Molekediwane. Mo xo yona xo na le tsela, byale tsela ya xona
xo sepela motho ka o tee ka o tee. wa thoxa ke moka ke lehu
la xaxo. Mo fase xo yona e be xo dula ba Mahlakwana. Sethsaba
sewe se tloxile kxaufsi le Lepelle mowe lehono ba rexo ke xa
Mahlakwana. E yale ditaba tsa yona xa re di tsebe. Ba itse
xe ba tloxa ba itheta ka thaba ya Maxokolo ba re, "Re boya
Maxokolo Matlabatlabang a bana ba reppile Moxosi."

26 Seraxadingwe. Seraxadingwe thetelexo thaba ya xo sita
Manaba xo e thuba. Mo xo yona e be xo dula Mabukanye.
Maseokoma, ke bona batibi ba difate xorexe Manaba a ilina ba tle
ba se be ba mosata.

Moleng. Ke thaba ya bosianong. Koma e ngwe le e ngwe ba ya
xona ba thona mo fase xo yona xo kitima xo fihlela xodimo xo yona.
Ba roka ba xoxswa meialeng o kwa ba re thaba ya xa Monlabe ea
hlatsisa, ba bantsi ba tia ke dihsokane re ba rete.

Ntswelckxwedi. Xo na le lefsika le lexolo mo xo yona, mo
xare xa lona xo na le setswantso sa kxwedi. Dithaba tse dingwe
e noba dithata tsa naxa.

K34/82

- 27 Dinoka. Lenaneo la dinoka le dinokana le Meetsana.
 Dinoka. Sexwai. Morola, Mongwana le Kxorong.
 Dinokana. Sedukwi, Serobeng, Moseteng, Seduma, Hlapakarodi,
 Maxotlo, Mphahlaneng, Metsanaphadi, Lefatseng le Pitseng.
 Meetsana. Amakana, Ngweleng, Letlading, Malobe, Mangonyane,
 Mapyane, Noko, Mamoxobye, Swwele, Lexaletlwa, Mahulatlou, Mphakane,
 Kxwahlaneng, Nakaneng, Modubu, le Mosonana.
 Morola ke e kxolo xo di feta ka moka, batlatsi ba yona ke tse:
 Sedukwe, Serobeng, Moseteng, Seduma, Hlapakarodi, Pitseng le
 Lefatseng ke yona seduma. Mo di hlokanaxo xona ke seduma.
 Maxotlo, Ditaung, Malexoxo, Meetsana ya yona ke Mangonyane,
 Letlading, Mosonana, Meetsana ya Seduma ke Lexaletlwa, Mahulatlou,
 Mphakane.
- 28 Sexwi. Batlatsi ba yona ke bo: Metsanaphadi, Senwele, le
 Malobe le Noko.
 Mongwana. Batlatsi ba yona ke bo: Amakana, Ngweleng, Nakaneng,
 Mamoxobye, Mphahlaneng, Madubu, Mapantane.
 Kxorong. Batlatsi ba yona ke bo: Mapyane, Kxwahlaneng, ka
 moka xa tsona di ella Lohlabatsatsi.
 Mathsa Matibi. Sakeng la Badimo. Ke lona feela lexodimo xo
 thaba ya Soto, ke le lexolo kudu ebile xa xo tsebye xore le dirilwe
 ke mang? Lea boifisa, fela ba re le dirilwe ke badimo lesaka le.
 Matsatsi a bo lehono ka xoba puha ya hlokeha xa le sa na metsi.
- 29 Maboto. Malexata, Photswana, Maifo, Tlapeng la badika,
 Rakwale, Dikomaneng, Moxwaneng, Makhudu, Pitseng, Matsebe, Serotsi,
 Tsokung, Matseadibaka, Mabotana, Matlapaneng, Photwaneng, Maubeng,
 Sehlweng, Mokxoropong, Matswaneng, le Hlothwaneng.
 Malexata. Hloxo ya moto owe e be e le bo babatla Maseokoma
 le Makhakwana. Moto owe ke xotse a ke disa dikxomo xo ona, mo
 xo ona xo na le letswai, mme ba re ke tswaing. Xa dipudi di ka
 timela, ebe re ya re di fumana xona.
 Photswana ke pholo ya dikxomo. Maifo. Moto owe va ila, motho
 xa leme mo xo ona, ke xore Mphoko wa xa Mohlabe o mo xo ona. Wa
 lema ka kxang.

30 o ya hwa. Byale ba xa Rakxwale ba ile xo fihla mo eng e ba lema. Ea entswa lerotse le lexolo la xo sita banna xo ka kola. Ba le remaxanya ka selepe ba rwala. Bawe ba xo ja lona ka moka ba hwa. Motse wa bona wa thubexa ka boxare xofihlela le leono.

Rakxwale ke mowe ba xa Rakxwale ba ileng xe ba tsena mo naxeng e ba dula xona. Ntona ya mmoto owe ke Ditsipi Rakxwale.

Dikomaneng. Dikomana tsa xa Mohlabe ebe di beiwa xona.

Tlapenglabadika. Xo na le letlapa bodikana, xe ba ile xo tsoma ba se bolae selo, ba ya ba bina ba kitima ba le dikulosa, banna ba tswere dikxati ba ba tiya.

Serotsi. Xo dula Masalla mo xo ona. Hloxo ya bona ke Selai Shaai. Tsokung ebe xo dula sebesoletse Rakxwale ke motno feela.

31 Xana mowe mmotong owe xo na le letsoku. Ea ya ba epa ka ditsipi ba nthaa mafsika a mahubedu ke moka ba tle ba tle ba phahlaxanye mahura a kolobe ba tlotse hloxo tsa bona ka ona. Xo tlola basadi mme ba tlotse le dithetho tsa bona ka ona. Banna xo tlola dialoxane xe ba etswa komeng.

Matseadibaka. Ke mowe Bakxwera ba tsonang xona.

Mabotana. Ke mmoto wa mafsika a xo thella. Mafsika a xona a betliwa ka selepe, lehono re axa dintlo ka ona. Xo be xo dula ba xa Masumu, ntona ya bona ke Maxotsane Masumu, le nna ke dula xo ona lehono.

Matlapaneng. Xo na le mmoto o ba reng ke Moxaudung. Ke mowe ba ya ba pyatla moxaudu xona, ke mafsika a xo hlatswa ditswana, xo dula ba xa Masete mo xo ona. Hloxo ya bona e be e le Ihasoku Mohlabe. Photwaneng. Xo be xo dula yena Matseke Mohlabe, ke be ke sa le ngwana mo re be re sa le mowe.

32 Ntswaneng. Ba xa Mohlabe ba ile xo fihla mo naxeng e ba dula xona. Mabitla a bona a xo yona. E ne e le lethako le lentsi kudu, masaka a dikxomo le motse ebe ba axeletse ka ona. Lanaba ka bosexo byo bangwe ba ile ba fihla, byale banna ba ile ba sa dutsi kxorong ba kwa mafsika a lla byale mokxosi wa hlabya, ba ba thuba ka mafsika, ba ba tswara ka ditsebe. Ba ile ba bolaya

K34/82

ba bane. Bona beng ebe ba tseba xore xe ba fihla ka kxoro ba re,
 Ntswaneng tsebi ya dira apusele, ke moka ba tsee lebekelo ba bule,
 a feletse xo tsena ba ribexe. E be ba ruile dikxoxo tse dintsi
 33 tsa ba tsa roba mmaba o moxolo, le nna ka mahlo ke o bone.
 Moxwaneng, Pitseng, Matsebe, Maubeng, Sehlweng, Mokxoropong, le
 Mlotswaneng ke mafulong a dikxomo.

Dithekwa. Sethekwa sa Maeto, Badimo, Badingwana, Badingwa-
 neng, Lakhudu, Noko, Moru wa Sexwi, Moru wa Maxotlo, Molapong,
 Sokare, Marateng, Moru wa Ntswelakwedi, Moru wa Mphahlaneng,
 Moru wa Mongwana, le Mmamotwane.

Sethekwa sa Maeto. Ke mowe xo nang le mabitla a ba xabo
 bona. Badimo. Ke badimo ba xa Mohlabe, mabitla a batho ba
 boxolo le ba ba tsebexang a ka mo xare xa sona.

Badingwana. Ke badimo ba xa Mohlabe le bona, fela xona ba
 34 dumella motho yo mongwe le e mongwe xo bolokwa xo ona, empa
 badudi ba naxa e ba ba dumelwaxo.

Badingwaneng. Ke mowe xo bolokwaxo ba banyana, le xona xo
 dumellwa beng ba naxa.

Lakhudu. Ke mabitleng a xa Mahlakwana.

Mmamotwane ke moru o moxolo xo feta meru e ka moka. Xo
 dula dikolobe tsa lefoka ka xo ona, le dikome, dinosi, le dinkwe.
 Dikxomo nako ya selemo di xapeletswa xona.

Molapong. Le ona ke moru o latelang Mmamotwane ka boxolo.
 O na ba o feditse ka xo thetha ba dirile masemo a mantisi ka mo
 xo ona, xo xasiwa mahea, marotse le mabake. Ona le dikolobe tse
 dintsi kudu le dithswene tse dikxolo le tse dinyana di latella
 mabele xo ja ona.

35 Noko. Ke sethekwa. Xo be xo phela dinoko tse dintsi kxale
 lehono di thsabile batho xa di sa le xona.

Moru wa Maxotlo. Le ona ba linile masimo. Noka ya xona xa
 e sa ela kantie le pula, ka xobane ba thetile mo kxaufsi le yona,
 e ela mohla wa pula.

K34/82

Moru wa Ntswelikwedi. Xo na le tsela ya xo ya Mabulane, Sokare, Marateng, Mphanianeng, moru wa Mongwana, ke meru ya naxa.

Meela. Setswalong, Meela wa sakeng la badimo, Meela wa xa Lehlabaka, Meela wa Mmoleng, Meela wa xa Rakxwale, Meela wa Makhudu.

Setswalong. Dikxomo xa di phara ka ona di lebile Mamotwane.

36 Meela wa sakeng la badimo. Xa di phara ka ona dikxomo di lebile Tsokung. Meela wa xa Lehlabaka xa di phara ka ona dikxomo di lebile Ntswelikwedi, le batho ba phara ka ona xe ba e ya Mabulang.

Meela wa Mmoleng. Xa di phara ka ona dikxomo di lebile Mmoleng. Meela wa xa Rakxwale. Xa di phara ka ona di lebile Sephaphong.

Meela wa Makhudi. Dikxomo xa di phara ka ona di lebile mmotong wa makoloi le Maxokolo.

37 Mothopo. Mamoritane, Mothopo wa xa Popela, Mothopo wa xa Masete, Motho wa xa Raxanya, Mhlakwana, Mothopo wa xa Popela le Mothopo wa xa Masete le Mothopo wa xa Raxanya e mona mabopong a nokana e ba reng ke Ngweleng. E axeletswe ka maxora, e mmedi e wa xa Popela le wa xa Raxanya xa e epye lexe letsatsi le ka fisa byang le byang. Xa xa Masete wa pya ba tla xo wa Popela.

Wa Mamoritane. Ona ke wa xa Makokoropo le ba xa Morei le ba xa Mohlabe le ba xa Masumu. Ba o axeletse ke lexora, ba xaki-tse dipanana le mmoba, xa o pye lexe letsatsi le fisa.

Mhlakwana. Ke hlakase, byale Mhlakwana a epa a dira mothopo a xasa dihlare ka matheko xo ona. O bile o lemile le serapa kxau- fsi le ona, o thseletsa ka ona, fela xe letsatsi le ka fisa ka matla wa pya.

Dinaxana. Mohume, Sekhese, Mahlomelong, Saleng, Kxorong.

Mohume. Mohume ke naxa ya mobu o mohubedu, ke naxana ya xo ratwa ke merepa kudu.

38 Ntona ya xona ke Mabatla Maseokoma. Matsatsing a bo lehono
merepa e robuxile.

Mahlomelong. Ntona ya xona e be e le Masumu xofihlela
Mabotana.

Sekxwese. Ntona ya xona ke Lemetsane. Yena o be a dumeletswe
le xo tiya koma fela dihlahle ka moka a tlisa mosata ba mo fe
sewe e leng sa xaxwe.

Saleng le Kxorong. Dibaka tsena tse pedi di be di buswa ke
Ntona ka e tee, ke Makwale Saai.

END 604